

CD RELIGIEUS

Met gesloten mond
Alfred Schnittke

Eigenlijk is het vreemd dat de Boetepsalmen van Schnittke zo weinig worden opgenomen, want het is al bij al toegankelijke muziek waarvan koorliefhebbers kunnen smullen. Muziek ook die al wie het werk van Arvo Pärt in het hart heeft gesloten, zeker moet aanspreken. Dit werk klinkt als orthodoxe kerkmuziek en dat is verrassend, omdat Alfred Garrijevitsj Schnittke (1934-1998) zich in 1982 bekeerde tot het rooms-katholicisme. De toondichter schreef het voor de viering van duizend jaar christianisatie van de Russen.

De twaalfde zang is een melodie zonder woorden en heet dan ook toepasselijk *Mit geschlossener Mund* (met gesloten mond). De elf andere zijn een soort vastengedichten, bezinningsteksten van een anonieme Russische monnik uit de zeventiende eeuw. Het boek Prediker lijkt de verre inspiratie van deze universele overwegingen, waarin meer dan eens de arrogantie, huichelarij, ambitie en geldzucht als diep in de mens ingevreten neigin-

gen aan de kaak worden gesteld. Geen wonder dat het twaalfde couplet woordloos blijft.

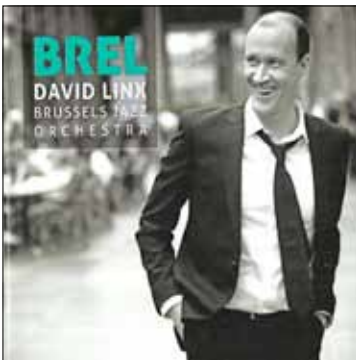
Kern van het betoog is het middeleeuwse, het zesde onderdeel dat in opmerkelijk sobere bewoordingen de dood schetst van de zonen van grootvorst Vladimir, wiens doopsel in 988 de kerstening had ingeluid. Boris en Gleb werden in 1015 omgebracht door hun oudere broer Svjatopolk en worden vereerd als de eerste Russische martelaars.

Muzikaal slaagt Alfred Schnittke erin verleden en heden ongemeen meeslepend door elkaar te vlechten. Onvervaard vermengt hij orthodoxe gezangen met gregoriaanse koraalzang, graficiereerde ritmes met broze stilte. Het gebruik van diverse stijlen was Schnittkes handelsmerk, wat het hem mogelijk maakte vaak onmogelijke componeerwijzen met elkaar in verband te brengen. In dit rijpere werk is de verscheidenheid versmolten tot gediversifieerde eenheid.

Je hebt een goede dirigent en een knap koor nodig om de vele lagen van deze extreme muziek, waarin de tijd soms lijkt te stollen, tot leven te brengen. Hans-Christoph Rademann en het imposante RIAS Kammerchor slagen daarin perfect. (JC)

Alfred Schnittke, *Penitential Psalms. Three Sacred Hymns*, door het RIAS Kammerchor onder leiding van Hans-Christoph Rademann, harmonia mundi, HMC 902225, 23,50 euro.

CD JAZZ

Sporen van Brel
David Linx

Jacques Brel (1929-1978) was in de jaren 1960 een wereldberoemd chansonnier die in talrijke liedjes worstelde met zijn burgerlijke afkomst en met zijn West-Vlaamse wortels. Ook Brels gulzige levensstijl was extremer dan men in 'Verkavelingsvlanderen' en de negentien gemeenten van Brussel gewend was.

Vergeten is Brel niet. Massa's zangers en muzikanten hebben zijn muziek opgenomen. David Linx, zoon van wijlen jazztrompettist Elias Gistelincq, doet het ditmaal met het Brussels Jazz

Orchestra. Deze cd brengt tien, in zekere zin zelfs elf, overbekende Brelnummers.

Frank Vaganée stelt dat Brel ons een immens *songbook* naliet met muzikale parels vergelijkbaar met de zogeheten *standards*, de klassiekers die iedereen wil vertolken. Het timbre van Brels stem en de haast agressieve manier waarmee hij soms zijn teksten in het gezicht van de luisteraar slingert, was en is onnavolgbaar. Nochtans is het duidelijk dat op deze cd Brels werk via de nieuwe arrangementen ook in een andere atmosfeer is beland en glorieus standhoudt. Linx en het Brussels Jazz Orchestra kiezen met hun Brel-opname niet voor de makkelijke weg, maar het levert wel een schitterende cd op. (JC)

Brel, door David Linx (zang) & het Brussels Jazz Orchestra onder leiding van Frank Vaganée, Jazz Village (distributie harmonia mundi), JV 570125, 22,50 euro.

BOEK KERK

Toekomst religieuzen
Andrea Riccardi

De dominicanen waren in de eerste helft van de achttiende eeuw met meer dan 25.000, in 1845 nog met slecht 4.500. Tijdens de twintigste eeuw herpakte de orde zich dan weer grandioos. Met dit voorbeeld wil kerkhistoricus en stichter van de Sant'Egidiobeweging Andrea Riccardi aantonen dat religieuze

ordes en congregaties de voorbije twee eeuwen nogal wat ups-and-downs kenden. Vaak vergeten we dat veel congregaties die nu op verdwijnen staan, pas in de negentiende eeuw ontstonden en dus uiteindelijk slechts enkele generaties bestonden.

De fluctuerende ledenaantallen waren het resultaat van maatschappelijke en politieke trends, binnenkerkelijke ontwikkelingen en religieuze revivals. Riccardi bekijkt die ontwikkelingen met de blik van de historicus, maar ook als geëngageerd christen. Hij stelt zich de vraag of er een toekomst is voor religieus leven zoals we dat kennen. Hebben religieuzen nog een toekomst na de grote post-conciliaire crisis?

Volgens hem klopt het dat vandaag leken en lekenbewegingen een goed deel van de functies van de religieuze overnamen. Als historicus wil hij echter eerst de 'crisisjaren' van de religieuzen analyseren alvorens tot een besluit te komen. Hij ziet een kentering:

bepaalde groepen zoals de dominicanen of de jezuïeten, maar ook de monniken, kennen vandaag een revival.

Riccardi ziet hun toekomst als profetische minderheden. Religieus leven, zo stelt de auteur, zal zich blijven aanpassen en steeds opnieuw zoeken welke vorm profetische weerstand kan aannemen. Specifiek voor monniken en monialen ziet Riccardi een rol weggelegd als profetische minderheid. (EDS)

Andrea Riccardi, *Religieuzen na de bloei en de crisissen van de 19de en de 20ste eeuw*, Altiora, Averbode, 2016, 59 blz., 16,50 euro, ISBN 978 90 3174 141 0.

BOEK POEZIE

Aquarellen in woord
Jan Vanriet

Jan Vanriet is vooral bekend als schilder. Hij penseelde het statieportret van kardinaal Daneels en ontwierp een cyclus schilderijen met het Johannesevangelie als thema. De grondlaag

van zijn rijke beeldende werk is echter de herinnering aan de Tweede Wereldoorlog. Twee jaar geleden stelde hij met de cyclus *Gezichtsverlies* in de Dossinkazerne in Mechelen een bijzondere portrettengalerij voor. Op basis van pasfoto's van gedeporteerde Joden en zigeuners gaf hij tachtig slachtoffers van de naziterreur opnieuw een gezicht.

Een aantal van de indringende aquarellen staat ook afgedrukt in de dichtbundel *Moederland*. De schilder profileert zich namelijk ook al vele jaren als dichter. Het zijn overdenkingen, observaties of herinneringen, zoals die aan de wereldtentoonstelling van 1958, toen de kunstenaar als kind de Ethiopische keizer Haile Selassie zag voorbijrijden.

Ook in de gedichten komt de wereldoorlog meer dan eens

ter sprake. Verwacht geen grote woorden. Ook als dichter blijft Vanriet een schilder. Hij herinnert zich bijvoorbeeld het netje voor het gezicht van de oude koningin Elisabeth. Hij penseelt taferelen, situaties, verrassende blikpunten... Ongetwijfeld zitten ze vol autobiografische elementen die wij, als lezer, niet meteen begrijpen. (EDS)

Jan Vanriet, *Moederland. Gedichten*, Hollands Diep, Amsterdam, 2016, 125 blz., 19,99 euro, ISBN 978 90 4883 281 1.

BOEK ACTUALITEIT

Duitsland in de knoei?
Vermeulen & Melching

Soms worden boeken kort na verschijning ingehaald door de actualiteit. Twee auteurs onderzoeken, ieder met een eigen insteek, wat er aan de hand is in Duitsland. Door zijn geschiedenis is het land immers een van de meest stabiele democratieën. Er is geen land in Europa waar regeringen zo lang zitten, politici zo'n lange houdbaarheidsdatum hebben en het politieke landschap zo weinig verandert. Die stabiliteit is een bron van kracht voor de Bondsrepubliek.

Wat zagen we echter de voorbije weken? Bij drie deelstaat-

verkiezingen profileerde zich een rechts-conservatieve, lees populistische politieke kracht in de gedaante van het Alternative für Deutschland (AfD). In Sachsen Anhalt is de van oorsprong eurosceptische partij meteen de tweede politieke speler. Weg stabiliteit? Weg vertrouwde leiders? Wankelt het leiderschap van bondskanselier Angela Merkel en haar positieve politiek ten aanzien van vluchtelingen?

Frank Vermeulen ging in zijn boek over Duitsland en de vluchtelingen crisis alvast op zoek naar de bronnen van het AfD. De partij is hybride, maar teert op een bredere conservatieve beweging in de Duitse samenleving. Vermeulen spreekt echter van de „winnende partij voor de verliezers”, van hen die in de kou bleven staan. Is Duitsland vandaag geen lagelonenland geworden?

Boeiend is het verhaal hoe de stichter van het AfD, de econoom Bernd Lucke, snel afstand nam van zijn geesteskind nadat pro-Russische, antivluchtelingenstandpunten de overhand haalden. Het AfD blijkt ook vooral aan te slaan in Oost-Duitsland zowel als bij kiezers die voorheen op de (intussen haast verdwenen) liberale partij stemden.

Is Merckels politieke positie nu in gevaar? Dat valt nog af te wachten. De vluchtelingenproblematiek appelleert aan de grondlaag van Merckels politiek engagement, dat in zekere zin ook sterk religieus gekleurd is. Willem Melching vraagt zich echter af of Duitsland nog lang het morele kompas van Europa kan blijven. Je zou je immers ook kunnen afvragen welke richting dat Duitse kompas in de toekomst zal aanwijzen. (EDS)

Frank Vermeulen, *Wir schaffen das! Wat de vluchtelingen crisis doet met de Duitse identiteit*, Prometheus, Amsterdam, 2016, 15 euro, 167 blz., ISBN 978 90 3514 434 7 • Willem Melching, *Waarom Duitsland? Leider van Europa tegen wil en dank*, Prometheus, Amsterdam, 204 blz., 19,95 euro, ISBN 978 90 4463 048 0.